

Arne Jon Isachsen
Handelshøyskolen BI
9. desember 2003

VIETNAM OG USA – TREDVE ÅR ETTER

Det er nå 30 år siden fredsavtalen mellom Vietnam og USA ble undertegnet. Hvordan det har gått i USA siden da, har de fleste av oss en viss peiling på. Men hva med utviklingen i Vietnam? Og hvordan er forholdet nå mellom de to landene?

I Vietnam bor mer enn tre fjerdeparter av folkene på landet. To av tre arbeidsplasser er i landbruk, skogbruk og fiske. Imidlertid utgjør verdiskapningen i landbruket – slik den måles i bruttonasjonalproduktet – bare en fjerdepart av den samlede produksjonen i Vietnam. For tolv år siden stod landbruket for 40% av den målte verdiskapningen i landet.

Industrialiseringen går for full fart i Vietnam. I løpet av de fem-seks siste årene har industriproduksjonen doblet seg. Som andel av verdiskapningen i økonomien står industrien nå for 32%. Doblingen av stålproduksjonen fra 978.000 tonn i 1997 til 1.906.000 millioner tonn i 2001 er symptomatisk. Planen er en fortsatt årlig vekst i industriproduksjon på 10% pr. år frem til 2010.

Om lag 40% av industriproduksjonen skjer i store og statlig eide foretak. Denne andelen er synkende. Siden 1988 har utenlandske foretak – ofte i joint ventures med lokale selskaper - etablert seg i Vietnam, blant annet innen sektorer som stål og sement; øl og sigaretter. De står nå for 35% av industriproduksjonen i landet.

I januar 2000 ble det lettere for private å starte egen virksomhet. Siden da har mer enn 55.000 nye selskaper blitt registrert. Tre av fire går med overskudd. I hovedsak er det unge mennesker som står bak dette oppsvinget i privat foretaksomhet.

Vietnamesere er et sparsommelig folk. De setter av midler for fremtiden. Det gir grunnlag for en høy investeringsrate. Om lag en tredjepart av alt de tjener pløyes tilbake til investering i nye prosjekter, noe all de haugene med murstein vi så overalt bærer tydelig bud om.

Vietnams økonomiske utvikling ligner den i Kina. En årlig vekst i produksjonen på rundt 7% innebærer en dobling hvert tiende år.

I desember 2001 ble en bilateral handelsavtale med USA satt i kraft. Det signaliserte en seier for de liberale kreftene i Vietnam over de konservative. Tollsatsene som produkter fra Vietnam møter i USA, ble satt ned fra i gjennomsnitt 40% til 3-4%. Eksporten mer enn doblet seg. For eksport av industrivarer var det snakk om en fem-dobling. Og USA gikk forbi Japan som det viktigste utenlandsk marked for vietnamesiske bedrifter.

Denne avtalen må fornyes hvert år – slik forholdet var for Kina frem til Midtens Rike ble tatt opp som medlem i Verdens handelsorganisasjon (WTO) i desember 2002. Det betyr at Kongressen i Amerika hvert år vil debattere i hvilken grad menneskerettigheter overholdes i Vietnam. Om fire-fem år er tiden trolig moden for at også Vietnam blir med i WTO.

USAs eksport til Vietnam er ikke stor. Det interessant i samarbeidet med Vietnam, sett med amerikanske øyne, er billig import og lettere adgang for etablering av amerikanske selskaper i landet.

Men ikke alle er like glade for økt konkurranse gjennom billig import. I årene 1999-2002 økt USAs import av ”catfish” fra Vietnam fra vel 3 million kilo til rundt 20 millioner kilo. Amerikanske produsenter prøvde å demme opp for dette ved å nekte vietnamesiske eksportører å bruke uttrykket catfish. Vietnameserne endret da navnet på sitt produkt til *basa* og til *tra*. Og vietnamesisk catfish fortsatte - i stadige strier strømmer - å finne veien opp på amerikanske lunsj- og middagsbord. Da ikke navnforbud hjalp, ble vietnameserne anmeldt for dumping av sine amerikanske konkurrenter, dvs. for ulovlig lav pris på eksport. Siden Vietnam har en ”non-market economy”, er den virkelige kostnaden ved produksjon av denne fisken kraftig undervurdert, var argumentet. Amerikanske myndigheter la videre til grunn at den raskt økende importen av catfish til USA gjorde alvorlig skade (”material harm”) for innenlandsk produksjon. Resultatet ble en kraftig økning i tollsatser på import av catfish. I denne situasjonen forsøkte Vietnam i stedet å få til en avtale basert på frivillige eksportbegrensninger (slik Japan hadde for sitt salg av biler til USA på 1980-tallet), for dermed å unngå kostnadene ved toll. Men nådde ikke frem.

Aner vi et snev av parodi her? Påstanden om Vietnam som en ”non-market economy” er vel noe drøy? La oss ta et kort tilbakeblikk.

I 1973 undertegner USA en fredsavtale med Vietnam. To år senere har kommunistene i Nord vunnet den endelig seier over det kapitalistiske og amerikansk-støttede regimet i Sør. Den 2. juli 1976 er The Socialist Republic of Vietnam en realitet. Etter ti år med feilslått planøkonomi kommer en omlegning av den økonomiske politikken i markedsøkonomisk retning. Tre år senere – i 1989 - blir systemet med ”communes” som produksjonsenhet i jordbruket forlatt – man går tilbake til husholdninger som enhet. Hvilket betyr privat eiendomsrett. Når så prisen på ris tillates bestemt av tilbud og etterspørsel, kommer incentiver for hardt arbeid på plass. I løpet av to-tre år går Vietnam fra å være stor importør av ris til å bli en betydelig eksportør. De siste ti årene har landet vært blant de tre største tilbydere av ris på det verdensmarkedet. Liberaliseringen stopper ikke der. Bankvesenet blir friere. Rentefastsettelse og valutakurs i økende grad bestemt i markedet. Handelen med utlandet tar seg kraftig opp. Det samme gjør utenlandske bedrifters etableringer i Vietnam. Landet yngler av småkapitalister. Som stadig får bedre og mer forutsigbare arbeidsforhold. Og som stadig imponerer med å levere solide økonomiske resultater.

Amerika tapte krigen mot Vietnam. Men ser ut til å vinne freden. I Irak er det en fare for at det motsatte kan skje.